

ДЕМОГРАФІЯ, ЕКОНОМІКА ПРАЦІ, СОЦІАЛЬНА ЕКОНОМІКА ТА ПОЛІТИКА

В. В. Романова*

МІСЦЕВЕ ПАРТНЕРСТВО ЯК ШЛЯХ ДО ПРОДУКТИВНОЇ ЗАЙНЯТОСТІ НАСЕЛЕННЯ

Сучасний етап розвитку України характеризується наявністю багатьох проблем у сфері соціально-трудових відносин. Насамперед, це проблеми, пов'язані із забезпеченням продуктивної зайнятості, запобіганням і подоланням безробіття, врегулюванням міграційних процесів, забезпеченням гідного рівня життя населення. На сьогодні в Україні система зайнятості населення є розбалансованою, структура — неоптимальною, а тенденції її розвитку викликають тривогу. Невтішна загальна картина доповнюється територіальними дисбалансами, причому особливо на рівні регіонів, не існує достатньо ефективних інструментів для їх подолання. Важливою проблемою на ринку праці є забезпечення максимально можливої відповідності між попитом і пропозицією робочої сили, особливо у професійно-кваліфікаційному відношенні.

Актуальні та практично значущі питання прогнозування, планування, контролю й оперативного керування процесом зайнятості неодноразово розглядалися в науковій літературі. Функціональні взаємини проблематики зайнятості та сучасного розвитку відкритої економіки розглянуто в публікаціях А. Грінспена, С. Ейзенштадта, Дж. Стігліця, Л. Туроу, національні й гендерні аспекти зайнятості — в роботах У. Ханнерза, Н. Хейзер. Питання комплексного підходу до сфери зайнятості в умовах трансформації, необхідності збереження державної форми управління процесом зайнятості розглядалися в роботах таких вітчизняних авторів, як Д. Богиня, В. Будкін, В. Вергун, О. Грішнова, М. Долішній, Т. Заяць, Т. Кир'ян, А. Колот, Ю. Краснов, В. Лагутін, Е. Лібанова, Л. Лісогор, Д. Лук'яненко, О. Новікова, В. Новицький, В. Онікієнко, Н. Павловська, О. Павловська, Ю. Пахомов, І. Петрова, С. Писаренко, С. Сіденко, К. Ходзінський. Ряд авторів країн СНД: А. Анан'єв, В. Варламов, С. Єгоров, В. Іноземцев, В. Кістанов, Н. Римашевська — розглядали питання зайнятості у відкритій економіці як в загальнотеоретичному плані, так і в період ринкової трансформації.

© Романова В. В., 2006

* завідувач кафедри державного управління та місцевого самоврядування Хмельницького університету управління та права, кандидат економічних наук, доцент, професор ХУУП

На даний час загально визнаним є те, що оптимальні витрати на утримання трудового потенціалу можливі за умови продуктивної зайнятості, тобто такої, яка забезпечує регіональними ринками праці максимальну балансову відповідність потреби робочої сили у професійно-кваліфікаційному відношенні та пропозиції робочої сили за професіями і кваліфікаціями¹. Тим самим продуктивна зайнятість сприяє зростанню ефективності праці та оптимізації рівня безробіття. Таким чином, раціональному вирішенню проблем зайнятості населення повинно сприяти досягнення максимально можливої збалансованості між попитом і пропозицією робочої сили, створення додаткових робочих місць у перспективних галузях економіки, сприяння розвитку малого та середнього бізнесу, розвиток самозайнятості тощо.

Істотному вирішенню цих питань на місцевому та регіональному рівнях сприятиме, на нашу думку, практичне запровадження місцевого партнерства, модель якого успішно використовується в різних країнах світу.

Зауважимо, що велике коло науковців присвятили свої праці проблемам соціального партнерства, яке посідає особливе місце в системі соціально-трудоких відносин. У науковій літературі детально визначені та глибоко досліджені сутність, зміст, умови виникнення, моделі та механізм функціонування соціального партнерства. Значний внесок у розвиток ідеї соціального партнерства зробили Ж.-Ж. Руссо, Ш. Фурє, Р. Оуен, Дж. С. Міль, В. Репке, А. Мюллер-Армак, а також вітчизняні вчені: С. Бакуменко, В. Жуков, А. Колот, І. Левенець, О. Новикова, О. Осауленко, В. Скуратівський, С. Українець та ін.

Проте проблема місцевого партнерства поки що залишається поза увагою науковців. Тому метою статті є визначення суті місцевого партнерства та його ролі у розвитку локальних ринків праці.

Поняття партнерства загалом розглядається як форма організації певної діяльності, за якої кожний учасник несе обмежену відповідальність за зобов'язаннями партнерства, має однакові права в управлінні ним, а також повноваження на укладення угод². Соціальне партнерство трактується як ідеологія, тип і система соціально-трудоких відносин між роботодавцями і працівниками, за якого в межах соціального миру забезпечується узгодження їхніх інтересів. Ідея ж місцевого партнерства полягає в тому, щоб активізувати мешканців територіальної громади для вирішення спільними зусиллями, на основі місцевих ресурсів, проблеми села, селища, міста, району, області.

Місцеве партнерство, таким чином, може розглядатися як соціальне партнерство на локальному (місцевому) рівні, яке реалізується між місцевими органами державної влади та органами місцевого самоврядування, бізнесом і громадою. Місцева громада виступає в даному випадку у формі сукупності різноманітних груп із їх власними інтересами. Представниками таких інтересів є об'єднання, комітети, неформальні групи, інституції, які взаємодіють з владою і бізнесом для вирішення місцевих проблем чи активізації життя громади.

Модель місцевого (локального) партнерства була розроблена спеціалістами Департаменту праці США у співпраці з фірмою Worldwide Strategies Inc у 70-х роках минулого століття, коли в країні були звільнені тисячі працівників реструктуризованих підприємств важкої промисловості та автомобілебудування. Прийняті в той час модельні рішення сприяли підтримці працівників фірм та локальних спільнот/територіальних громад в адаптуванні до радикальних змін на локальному ринку праці. Напрацьовані модельні розв'язки пізніше почали успішно застосовувати в інших країнах, а саме в Канаді, Угорщині, Румунії, Болгарії, Македонії. В 1999-2000 роках

¹ Державне управління в Україні: наукові, правові, кадрові та організаційні засади: Навч. посібник / За заг. ред. Н. Р. Нижник, В. М. Олуйка. — Львів: Вид-во Національного університету "Львівська політехніка", 2002. — С. 205.

² Економічна енциклопедія У трьох томах / Редкол.: С. В. Мочерний (відп. ред.) та ін. — К.: Видавничий центр "Академія", 2001. — Т. 2. — С. 699.

Програма Департаменту праці США була запроваджена в Польщі як пілотна програма розвитку у містах Шльонську і Малопольську, а протягом останніх років успішно реалізована в багатьох інших містах, гмінах та повітах країни. Підтвердженням цього є забезпечення значної частини безробітного населення роботою на новостворених підприємствах та надання можливості працевлаштування, після навчання та перекваліфікації, на реструктуризованих.

Узагальнюючи практичний досвід розвитку місцевого партнерства в Польщі, можна зробити висновок, що реалізація партнерських ініціатив сприяє активізації процесів на локальних ринках праці та вирішенню для багатьох членів місцевих громад проблеми безробіття.

Реалізація ідеї місцевого партнерства зводиться, насамперед, до організації та проведення ряду семінарів, участь у яких беруть лідери та працівники органів державної влади та місцевого самоврядування, профспілок, представники бізнесових кіл, банків й інших фінансових установ, неурядових організацій, агенцій розвитку, консультативних установ, закладів освіти, охорони здоров'я, Центрів підтримки підприємництва, Центрів зайнятості населення та інших установ і організацій.

У процесі роботи на семінарах учасники проводять всебічний факторний аналіз різних складових розвитку територіальної громади, оцінюють соціально-економічне середовище та визначають основні засади поживлення економіки на даній території.

Оцінити стан місцевого економічного середовища дозволяє поглиблений аналіз основних чинників соціально-економічного розвитку, серед яких особливо важливим є людські ресурси територіальної громади.

При цьому виявляються проблеми, які пов'язані з використанням трудових ресурсів, потреби громади, що випливають із наявних проблем, та пропонуються можливі їх розв'язки, націлені, насамперед, на ефективне використання людських ресурсів й забезпечення продуктивної зайнятості населення.

Аналогічно аналізуються інші чинники, їх колективне обговорення дозволяє врахувати думку всіх зацікавлених у партнерстві сторін та спільно визначити пропозиції економічних проєктів, із яких, на основі колегіальної оцінки, вибирають найкращі проєкти та складають план спільної діяльності з метою їх реалізації і фінансового забезпечення.

Практичним результатом місцевого партнерства є реалізація проєктів, яка супроводжується створенням нових робочих місць, підготовкою та перенавчанням працівників, відповідно до потреб новостворених фірм, і подальшим їх працевлаштуванням.

У названих вище європейських країнах, місцеве партнерство визнається економістами і політиками як прогресивний підхід до економічного розвитку територій, який ґрунтується на виявлених резервах економічного зростання, і тому партнерство активно підтримується Євросоюзом.

Слід зауважити, що місцеве партнерство має спиратися на угоди між учасниками (сторонами) партнерства. Обов'язковими умовами успішного, результативного партнерства є: добровільність участі, рівноправність сторін, висока репутація партнерів, взаємоповага та взаєморозуміння, відповідальність сторін за виконання взятих зобов'язань і домовленостей, взаємне інформування про свої наміри, довіра, спільність інтересів.

Партнери мають відрізнятися за сферами своєї діяльності, але не за цілями партнерства. Тобто місцеве партнерство — це спільна діяльність у рамках проєкту, співпраця різних людей та інституцій, яка передбачає готовність сторін до взаєморозуміння і прагнення до реалізації спільних проєктів.

Значною мірою розвиток місцевого партнерства визначається відносинами місцевої влади з громадськістю (діловими колами, підприємцями), і розуміють як взаємовигідну співпрацю між ними в різних сферах життєдіяльності та взаємну відповідальність за досягнення спільно визначених цілей. Тобто місцеве партнерство передбачає, з одного боку, створення владою

належних умов для розвитку бізнесу (наприклад, на рівні місцевого самоврядування — створення сприятливого підприємницького середовища, вдосконалення системи місцевого оподаткування, сприяння створенню нових підприємств, збереженню, розширенню та освоєнню місцевими підприємствами частки ринку товарів і послуг і т. п.), а з іншого — підприємницькі структури сприяють розв'язанню проблеми зайнятості, наповненню місцевого бюджету тощо. Позитивний результат такого партнерства проявляється у збільшенні частки функціонуючих підприємств з числа зареєстрованих, зменшенні чисельності безробітних, зростанні внутрішніх інвестицій та підвищенні життєвого рівня населення.

Місцеве партнерство допомагає територіальній громаді спільними зусиллями чітко визначити перспективні цілі та напрями свого розвитку й направити зусилля на їх досягнення.

Для України має велике значення застосування досвіду, який було набуто у ході структурних реформ і під час реалізації проектів місцевого розвитку різних держав. Особливо значущим є той факт, що реалії сусідніх країн, перед якими стоять аналогічні завдання розвитку, є типологічно близькими до вітчизняних умов. При цьому, передусім, слід мати на увазі значущість активної державної регіональної політики та положення національного законодавства, які мають бути враховані при формуванні місцевого партнерства. Насамперед, це стосується захисту людської гідності через створення сприятливих умов праці та відповідної інтеграції працівників до трудового процесу; права на вільний розвиток особистості; заборони дискримінації; свободи вибору професії, місця роботи і навчання; гарантії різних форм власності та націленості підприємницької діяльності на вирішення соціальних завдань.

Таким чином, місцеве партнерство є прямим шляхом до пошуків економічного розвитку територіальних громад та забезпечення продуктивної зайнятості, що зумовлює важливість його подальшого дослідження в аспекті поглибленого вивчення теоретичних основ та узагальнення практичного досвіду.

Стаття рекомендована до друку кафедрою державного управління та місцевого самоврядування Хмельницького університету управління та права (протокол № 4 від 10 листопада 2006 року)

